

საქართველო GEORGIA

გარემოს დაცვისა და
სოფლის მეურნეობის
სამინისტრო

MINISTRY OF ENVIRONMENTAL
PROTECTION AND AGRICULTURE
OF GEORGIA

N 2627/01
18/03/2022

2627-01-2-202203181329

შპს „სი-სი-ი-ეიჩ ჰაიდრო VI“-ს

მის: ქ. თბილისი, ლეონიძის ქ. N 2ა

ელ.ფოსტა: nberdzenishvili@cerberusfrontier.com

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომ განიხილა თქვენ მიერ გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების მიღების მიზნით, წარმოდგენილი №23276 განცხადება, რომელიც ეხება ჩოხატაურის და ოზურგეთის მუნიციპალიტეტებში, მდ. ბახვისწყალზე, ბუნებრივ ჩამონადენზე მომუშავე „ბახვი 1 ჰესის“ მშენებლობისა და ექსპლუატაციის პროექტს.

გაცნობებთ, რომ გზშ-ის ანგარიშსა და თანდართულ დოკუმენტაციაში არ არის მოცემული და დაზუსტებას საჭიროებს საქმიანობასთან დაკავშირებული შემდეგი საკითხები:

- გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, საპროექტო ჰესის სამშენებლო ბანაკების ტერიტორიაზე გათვალისწინებულია სამსხვრევ-დამახარისხებელი და ბეტონის კვანძების მოწყობა (აღნიშნული ასევე მითითებულია სამშენებლო ბანაკების გენ-გეგმებზე), რაც წარმოადგენს ატმოსფერული ჰაერში მავნე ნივთიერებების გაფრქვევის სტაციონარულ წყაროს. **აღნიშნულიდან გამომდინარე, წარმოდგენილი უნდა იქნეს ატმოსფერულ ჰაერში მავნე ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები გაფრქვევის ნორმების პროექტი, ან/და წარმოდგენილ უნდა იქნეს აღნიშნულთან დაკავშირებით დაზუსტებული ინფორმაცია.** ამასთან, დაზუსტებას საჭიროებს სამსხვრევ-დამახარისხებელი და ბეტონის კვანძების ტექნიკური სქემები, ტექნოლოგიური პროცესები და სხვა პარამეტრები;
- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ სამშენებლო ბანაკებზე მოხდება ჩამდინარე წყლების გამწმენდი ნაგებობებისა და სალექარების მოწყობა (ასევე მითითებულია სამშენებლო ბანაკების გენ-გეგმებზეც), რომელთა ტიპი, პარამეტრები, ტექნოლოგიური ციკლი და ეფექტურობა არ არის მითითებული. გარდა ამისა, წარმოდგენილი ინფორმაციის მიხედვით, გამწმენდი ნაგებობებიდან ჩამდინარე წყლების ჩაშვება გათვალისწინებულია მდ. ბახვისწყალში, თუმცა წარმოდგენილი არ არის ინფორმაცია მდინარეში ჩამდინარე წყლების ჩაშვების წერტილის GPS კოორდინატების, ასევე ჩაშვების წერტილამდე ჩამდინარე წყლების მართვის

შესახებ. ვინაიდან ჩამდინარე წყლების ჩაშვება დაგეგმილია მდ. ბახვისწყალში, წარმოდგენილი უნდა იქნეს ზედაპირული წყლის ობიექტებში ჩამდინარე წყლებთან ერთად ჩაშვებულ დამაბინძურებელ ნივთიერებათა ზღვრულად დასაშვები ჩაშვების (ზდჩ) ნორმების პროექტი ან/და წარმოდგენილ უნდა იქნეს აღნიშნულთან დაკავშირებით დაზუსტებული ინფორმაცია;

- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ სამშენებლო ბანაკებზე ტექნიკური მიზნებისთვის წყალაღება დაგეგმილია მდ. ბახვისწყლიდან, ასევე სამშენებლო ბანაკებზე გათვალისწინებულია ადგილობრივი წყაროს წყლების გამოყენება. აღნიშნულიდან გამომდინარე, წარმოდგენილი უნდა იქნეს წყალაღების კონკრეტული ადგილების (წერტილების) შესახებ ინფორმაცია, მოხმარებული წყლის ხარჯების მითითებით (დღეღამური, თვიური და წლიური ხარჯები);
- წარმოდგენილი ინფორმაციის მიხედვით, პირველი სამშენებლო ბანაკის ელექტრომომარაგება განხორციელდება ადგილობრივი ელექტრომომარაგების ქსელიდან. გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი უნდა იქნეს სამივე სამშენებლო ბანაკის ელექტრომომარაგების შესახებ ინფორმაცია. გარდა ამისა, მოცემული უნდა იქნეს ელექტროენერჯის სამშენებლო ბანაკებამდე მიწოდების შესახებ ინფორმაცია, ელექტროგადამცემი ხაზის პარამეტრები, ადგილმდებარეობა და ა.შ. გარდა ამისა, ეგხ-ის დერეფანი ასახული უნდა იქნეს სქემატურ ნახაზებზე და shp ფაილებში;
- წარმოდგენილი არ არის ჰესის და ქვესადგურის ექსპლუატაციის პერიოდში ნამუშევარი ზეთების მართვისა და ზეთშემკრები რეზერვუარის შესახებ ინფორმაცია, მათ შორის რეზერვუარის ტიპი და მოცულობა;
- გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, საპროექტო ჰესის სათავე ნაგებობამდე მისასვლელი გზა ითვალისწინებს ხიდის მშენებლობას, რაც ასევე ასახულია სათავე ნაგებობის გენ-გეგმაზე (ნახაზი 4.1.1.1). აღნიშნული ხიდის პარამეტრების შესახებ ინფორმაცია წარმოდგენილი არ არის. გარდა ამისა, გზშ-ის ანგარიშში ნახაზზე 4.1.3.1 (ჰესის შენობის და ქვესადგურის გენ-გეგმა) დატანილია საავტომობილო ხიდი, რომლის შესახებ ინფორმაცია გზშ-ის ანგარიშში არ არის წარმოდგენილი;
- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ „ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის დასაწყობებისათვის სანაყაროების ტერიტორიებზე გამოყოფილი იქნება ცალკე უბნები. ასევე შესაძლებელია ნაყოფიერი ფენის დასაწყობება მოხდეს მოხსნის ადგილზე ამისათვის სპეციალურად შერჩეულ უბნებზე. ნიადაგის ნაყოფიერი ფენა განთავსდება ცალკე ტერიტორიაზე, არაუმეტეს 2,5 მ-ის სიმაღლის ნაყარში“; დაზუსტებას საჭიროებს სანაყაროების ტერიტორიაზე კონკრეტულად ნიადაგის დასაწყობებისთვის გამოყოფილი ადგილები და ფართობები;
- გზშ-ის ანგარიშსა და მის დანართებში მოყვანილი რუკების უმეტესობას აკლია მაიდენტიფიცირებელი ინფორმაცია: შედგენის წელი, ავტორი, ანგარიშის დასახელება და ა.შ;
- წარმოდგენილი არ არის გზშ-ის ანგარიშში აღნიშნული საპროექტო ტერიტორიის საინჟინრო-გეოლოგიური რუკა;
- გზშ-ის ანგარიშში გეოლოგიური გარემოს აღწერაში (გვ. 104-128), წარმოდგენილი არ არის საპროექტო ტერიტორიის ტექტონიკის და სტრუქტურების აღწერა. გარკვეული სტრუქტურების არსებობა ნაწილობრივ ნახსენებია „სეისმური

საშიშროების შეფასების“ (გვ. 112) და „გეოსაფრთხეების გეოლოგიური-გეომორფოლოგიური შეფასების“ ქვეთავებში (გვ. 113); ასევე, პარაგრაფში 5.2.2.6 „საპროექტო ტერიტორიაზე მთავარი რღვევა“. მიუხედავად ამისა, აღნიშნული ინფორმაცია არ არის საკმარისი.

- გზშ-ის ანგარიშში, გეოლოგიურ პირობებთან დაკავშირებით არ არის დაზუსტებული აქტიურია თუ არა ე.წ. „მთავარი რღვევა“. აღნიშნული საკითხი საჭიროებს დაზუსტებას;
- წარმოდგენილი არ არის ინფორმაცია ფუჭი ქანების დროებითი დასაწყობების ადგილებისა და პირობების შესახებ;
- დასაბუთებას საჭიროებს და გაურკვეველია ორი ჰიდროაგრეგატის შემთხვევაში სალექარის მესამე კამერის მოწყობის საჭიროება;
- წარმოდგენილი არ არის თევზსავალის ჰიდრავლიკური გაანგარიშებები და მათი შედეგები (სრულყოფილი გაბარიტები, ენერჯის გაფანტვის (დისპერსიის) კოეფიციენტი, წყლის ნაკადის დინების სიჩქარე აუზებში და საფეხურებზე გადადინებული წყლის სიღრმე). ამასთან წყალმოვარდნების გათვალისწინებით მოცემული უნდა იყოს თევზსავალის ეფექტურად მუშაობის უზრუნველყოფისათვის მისი ნატანისაგან პერიოდულად გაწმენდის სამუშაოები.
- გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, პროექტი არ ითვალისწინებს გამათანაბრებელი სისტემის (კოშკი, შახტა, რეზერვუარი) მოწყობას, თუმცა დოკუმენტში არ არის მოცემული, რით არის აღნიშნული გადაწყვეტილება განპირობებული და დაზუსტებას საჭიროებს ჰიდრავლიკური დარტყმის სიდიდე და მილსადენის კედლის სისქე. ასევე, გზშ-ის ანგარიშში არ არის წარმოდგენილი სადერივაციო-სადაწნეო მილსადენის გრძივი პროფილი;
- გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი არ არის სალექარის და წყალსაცავის გარეცხვის რეჟიმები, ამასთან არ არის მოცემული მომატებული სიმღვრივის პირობებში თევზის რესურსებისათვის მიყენებული მოსალოდნელი ზარალის (დაღუპვის) საკომპენსაციო და შემარბილებელი ღონისძიებების შესახებ ინფორმაცია;
- გზშ-ის ანგარიშში არ არის წარმოდგენილი მდ. ბახვისწყლის წყლის დონეებისა და ხარჯებს შორის დამოკიდებულების მრუდები სათავე და ძალოვანი კვანძის ნაგებობების (მ.შ. ხიდების) განთავსების ადგილებში;
- გზშ-ის ანგარიშში (თავი 3.4 - სადერივაციო სისტემის ტიპის ალტერნატივები) მითითებულია, რომ „სადერივაციო არხის მოწყობის შემთხვევაში, საჭირო იქნება ფართო ვაკისის (მინიმუმ 10-15 მ სიგანის) მოწყობა, რომელზეც უნდა განთავსდეს როგორც არხი, ასევე სამშენებლო და საოპერაციო გზა. აღნიშნული მოითხოვს დიდი მოცულობის მიწის სამუშაოების შესრულებას. შესაბამისად არხის მოწყობა დაკავშირებული იქნება ფიზიკურ და ბიოლოგიურ გარემოზე ნეგატიური ზემოქმედების მაღალ რისკებთან“, თუმცა ანგარიშში არ არის განხილული **სადერივაციო არხის მოწყობით გამოწვეული ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებაზე;**
- გზშ-ის ანგარიშში კრიტიკული ჰაბიტატების შეფასებისას, ხშირად გამოიყენება შემდეგი წინადადება: „კრიტიკული ჰაბიტატის არეალების გამოვლენის მიზეზია ის, რომ PS6-ით და ESS3-ით მოთხოვნილია, რომ პროექტის ფარგლებში არ უნდა განხორციელდეს ღონისძიებები კრიტიკული ჰაბიტატის არეალში, თუ არ მოხდება

ქვემოთ მოცემული ყველა საკითხის დემონსტრირება (ამონარიდი PS6-დან)“. **დაზუსტებას საჭიროებს, თუ რა იგულისხმება PS6-სა და ESS3-ში;**

- გზმ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ „კურორტის მისასვლელი ასფალტირებული გზიდან გამოყენებული იქნება არსებული გრუნტიანი საავტომობილო გზა, რომელსაც ჩაუტარდება გაფართოება/რეაბილიტაციის სამუშაოები. არსებული გზა გრძელდება საპროექტო პირველ სამშენებლო ბანაკამდე, რის შემდეგაც დაგეგმილია ახალი გზის მოწყობა სიგრძით 1236 მ“. **გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი არ არის გზის გაფართოებითა და განსაკუთრებით მისი ბოლო ნაწილის მშენებლობით გამოწვეული ზემოქმედება ბიომრავალფეროვნებაზე;**
- ღამურებთან დაკავშირებით, გზმ-ის ანგარიშში აღნიშნულია, რომ „ჰაბიტატის დაკარგვის საკომპენსაციოდ მშენებლობის დასრულების შემდეგ განხორციელდება ყველა დროებითი სამუშაო ტერიტორიაზე ადგილობრივი ჯიშის მცენარეების დარგვა, რაც გარკვეული დროის შემდეგ, როდესაც ხე გაიზრდება, ღამურებსაც მოუტანს სარგებელს.“ **დაზუსტებას საჭიროებს, თუ რა იგულისხმება „სარგებელში“ და რა პერიოდის გასვლის შემდეგ არის მოსალოდნელი სარგებლის მიღება;**
- გზმ-ის ანგარიშში მითითებულია შემდეგი: „შემოთავაზებული ეკოლოგიური ხარჯია 0.29 მ3/წმ. შეფასებულია, რომ ეს საკმარისია მდინარე ბახვისწყლის ზედა ნაწილსა და ძალური კვანძის ქვემოთა ნაწილს შორის ეკოლოგიური კავშირის შესანარჩუნებლად. ამგვარად, მოსალოდნელია, რომ იქ სადაც ნაკადულის კალმახი არსებობს (მხოლოდ ბახვი 3-ის ძალური კვანძის ქვემოთ იქნა აღმოჩენილი), მისი პოპულაცია შენარჩუნდება.“ **სათანადოდ არ არის დასაბუთებული ეკოლოგიური ხარჯის დადგენის და შეფასებისას რამდენად რელევანტურია ბახვი 3 ჰესის მაგალითის მოყვანა. ასევე დაზუსტებას საჭიროებს რომელ სამეცნიერო შეფასებებზე დაყრდნობით დადგინდა აღნიშნული ეკოლოგიური ხარჯის საკმარისობის საკითხი წყლისა და წყალზე დამოკიდებული სახეობებისთვის;**
- გზმ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ ჰესის მშენებლობის პერიოდში „წყალმიმღების ერთი მხარის მშენებლობის დასრულების შემდეგ აშენდება წყალმიმღების მეორე ნაწილი, რის გამოც მოხდება მდინარის გადამისამართება.“ **წარმოდგენილი არ არის მდინარის გადამისამართების შესახებ დეტალური ინფორმაცია. გარდა ამისა, დასაზუსტებელია, თუ რა მეთოდით იგეგმება აღნიშნული სამუშაოების ჩატარება და მისი ზემოქმედება წყლისა და წყალზე დამოკიდებულ სახეობებზე;**
- გზმ-ის ანგარიშში, იქთიოფაუნის კომპენსაციის თავში მითითებულია, შემდეგი: „რადგან მიჩნეულია, რომ მდინარე ბახვისწყალზე არსებობს ბუნებრივი დაბრკოლებები, კომპენსაციის ერთ-ერთი მიდგომას შეიძლება ჰქონდეს მდინარის კალაპოტის მართვის ფორმა, რომლის მიზანი იქნება დროთა განმავლობაში მდინარე ბახვისწყლის უწყვეტობის აღდგენა.“ **დაზუსტებას საჭიროებს, თუ რა იგულისხმება მდინარის კალაპოტის მართვის ფორმაში. აღნიშნულთან დაკავშირებით წარმოდგენილი უნდა იქნეს დეტალური ინფორმაცია;**
- გზმ-ის ანგარიშში მითითებულია შემდეგი „საბოლოო ჯამში, მდინარის კალაპოტის დამატებითი მართვის განხორციელებით, რომელიც მიზნად ისახავს მდინარე ბახვისწყალში ჩახერგილი ლოდებით ბუნებრივად შექმნილი დაბრკოლებების მოცილებას, გამოიწვევს წმინდა მატებას ნაკადულის კალმახთან მიმართებით.“

აღნიშნული ჩანაწერიდან არ ჩანს მდინარის კალაპოტის დამატებითი მართვის განხორციელებაში მხოლოდ ლოდების მოცილება იგულისხმება, თუ სხვა ქმედებებიცაა დაგეგმილი. ასევე დასაზუსტებელია, თუ რა მეთოდებით (რა სახის ტექნიკის გამოყენებითა თუ სხვა მეთოდით) მოხდება აღნიშნულის განხორციელება, მოახდენს თუ არა ეს ღონისძიება ზემოქმედებას იქთიოფაუნაზე და წყლის მიკრო-ორგანიზმებზე (რომელიც შესაძლოა დიდი ლოდების ქვეშ ან მახლობლად ბინადრობდეს). მათ შორის განსახილველია, თუ რამდენად არღვევს აღნიშნული ღონისძიება კალმახის საარსებო ჰაბიტატს;

- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ „კავკასიური სალამანდრას ზემოქმედების შემარბილებელ ღონისძიებად გათვალისწინებულია სამუშაო ტერიტორიის გარშემო „ტრიტონის ღობის“ დამონტაჟება, რომელიც შექმნის არეალს, რომელიც შეუღწევადი იქნება კავკასიური სალამანდრას მიერ“. **დაზუსტებას საჭიროებს, თუ რა იგულისხმება „ტრიტონის ღობეში“, ასევე წარმოდგენილი უნდა იქნეს მისი აღწერა, ეფექტურობა ამ კონკრეტული შემთხვევისთვის, სად არის აღნიშნული პრაქტიკა დანერგილი და ა.შ.**
- სალამანდრას კომპენსაციის ნაწილში მითითებულია, რომ „შეიქმნება მინიმუმ რვა ჩაღრმავება ან ორმო, 6-8 მ² ზედაპირის ფართობით და ქვები ჩალაგდება. აღნიშნული ღრმულები შეიქმნება ისეთ ადგილზე, სადაც ფერდობებიდან ჩამონადენით შეივსება ისინი წყლით ან მდინარიდან გადმოსული წყალი შეავსებს მათ წყალდიდობის შემთხვევაში. ეს შექმნის გუბურის მსგავს ევტროპიკულ მდელოს, რომელსაც კავკასიური სალამანდრა გამოიყენებს.“ **გარდა იმისა, რომ მოცემული აღწერა ბუნდოვანია და დაზუსტებას საჭიროებს, არ არის დასაბუთებული, რამდენად საკმარისი და ეფექტურია აღნიშნული ღონისძიება.**
- დოკუმენტში მითითებულია რომ „საპროექტო ტერიტორია სრულად ექცევა ფრინველთათვის მნიშვნელოვანი ადგილების ტერიტორიაზე (IBA), კერძოდ „Adjara-Imereti Ridge GE015.“ **აღნიშნული არ დასტურდება shp ფაილების გადამოწმების შედეგად და საჭიროებს დაზუსტებას;**
- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ „ფრინველთა ერთ-ერთი სამიგრაციო მარშრუტი მდ. ბახვისწყალზე გადის და ამიტომ მნიშვნელოვანი ადგილია ფრინველთა გადაფრენების თვალსაზრისით. განსაკუთრებით საყურადღებოა გაზაფხული-შემოდგომის მიგრაციების პერიოდი, ამ დროს ფრინველთა სახეობების მრავალფეროვნება და თითოეული სახეობის რაოდენობა მნიშვნელოვნად იზრდება“. **გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი არ არის დაგეგმილი საქმიანობის მშენებლობისა და ექსპლუატაციის შედეგად გამოწვეული ზემოქმედება (მათ შორის კუმულაციური ზემოქმედება) ფრინველების სამიგრაციო მარშრუტზე;**
- დოკუმენტში არ არის წარმოდგენილი კუმულაციური ზემოქმედების შესახებ დეტალური ინფორმაცია (მოცემულია მხოლოდ ზოგადი სახის ინფორმაცია და შემარბილებელი ღონისძიებები) და შესაბამისი დასაბუთება, მათ შორის მდ. ბახვისწყალზე არსებული ჰესების ოპერირების და დაგეგმილი ჰესების მშენებლობით წყლის შემცირების გამო ბიომრავალფეროვნებაზე ზემოქმედების თვალსაზრისით;

- მონიტორინგის გეგმაში, ჰესის ექსპლუატაციის ეტაპისთვის გათვალისწინებული არ არის თევზამრდიზე და მის ეფექტურობაზე დაკვირვების საკითხი. ასევე არ ჩანს მონიტორინგის შედეგების სამინისტროში ანგარიშგების შესახებ ინფორმაცია. აღნიშნული საკითხები გათვალისწინებული უნდა იქნეს გზშ-ის ანგარიშში;
- გაუგებარია ფრაზა: „მდინარე ბახვისწყალში არსებულ ნაკადულის კალმახს უწევს აიტანოს უმნიშვნელო დონით ნატანის მატება, რომელიც ზედა ბიეფში წარმოიქმნება, ისეთი ბუნებრივი პროცესების გამო, როგორცაა ეროზია და მეწყერები.“ გარდა ამისა დოკუმენტიდან რიგ შემთხვევებში რთულია აზრის გამოტანა. მაგალითად, კავკასიური ციყვთან მიმართებით მითითებულია, რომ „შეფასების მიხედვით, ამ სახეობის გავრცელების შეზღუდულ არეალი (EOO) 2 387 504 კმ² -ს შეადგენს და აქ იდენტიფიცირებული ეკოლოგიურად სათანადო საანალიზო არეალის ფართობია 1 960.87 კმ². რადგან აღნიშნული ეკოლოგიურად სათანადო საანალიზო არეალი ამ სახეობის შეფასებული გავრცელების შეზღუდულ არეალის (EOO) მხოლოდ 0.082%-ს შეადგენს, ეს ეკოლოგიურად სათანადო საანალიზო არეალი ამ სახეობისთვის კრიტიკულ ჰაბიტატს არ წარმოადგენს, რადგან ის ვერ აკმაყოფილებს 1-ლი კრიტერიუმის ზღვარს.“ გაურკვეველია რა ინფორმაციაზე დაყრდნობითაა ამ სახეობის გავრცელების შეზღუდული არეალი (EOO) 2 387 504 კმ², ან რომელ მეთოდოლოგიაზე დაყრდნობით მოხდა 0.082%-ს მიღება, ასევე დასაზუსტებელია რა კრიტერიუმებზეა საუბარი, რა იგულისხმება აღნიშნულ ტერმინში და რაც მთავარია, არ არის მოცემული აღნიშნული მსჯელობის დასაბუთება. გარდა ამისა, გზშ-ის ანგარიშში დაშვებულია სხვადასხვა სახის შეცდომები, მაგალითად: „საჭმელი წაბლი“ უნდა შეიცვალოს „ჩვეულებრივი წაბლით (*Castanea sativa*)“;
- დოკუმენტში გაბნეულია ინფორმაციები ფლორაზე, ჰაბიტატზე, ფაუნაზე და იქთიოფაუნაზე. დოკუმენტის სათანადოდ აღსაქმელად, სასურველია ერთ თავში მოექცეს გარემოს ფონური ინფორმაცია ქვეთავებით მაგ: ფლორა და ჰაბიტატი, ფაუნა და იქთიოფაუნა, ცალკე თავში აისახოს მათზე ზემოქმედება, შემარბილებელი და საჭიროების შემთხვევაში საკომპენსაციო ღონისძიებები, ასევე გაერთიანდეს საერთაშორისო და ადგილობრივი ორგანიზაციების კვლევის შედეგები და შეჯამდეს ერთიანად;
- ყოველივე ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე, ბიომრავალფეროვნებასთან დაკავშირებით წარმოდგენილი უნდა იქნეს გადამუშავებული, სათანადო კვლევებზე დაყრდნობით მომზადებული ბიომრავალფეროვნების ნაწილი, სადაც ასევე აისახება სათანადო კვალიფიკაციის მქონე ექსპერტის მიერ მომზადებული დასაბუთებული ინფორმაცია, პროექტის განხორციელებით გამოწვეული წყლის ნაკადის შემცირებით, დატოვებული წყლის ხარჯის საკმარისობის შესახებ, ბიომრავალფეროვნების შენარჩუნებისა და არსებობისთვის. ამასთან, როგორც ცნობილია, საპროექტო ტერიტორია ექცევა გურიის გეგმარებითი დაცული ტერიტორიის ფარგლებში. შესაბამისად, გადამუშავებულ დოკუმენტში წარმოსადგენ ინფორმაციებში გათვალისწინებული უნდა იყოს აღნიშნული გარემოება;
- გზშ-ის ანგარიშში სამშენებლო მასალების მეორე სასაწყობე ფართობის (7020 მ²) განთავსების ადგილისთვის მითითებულია, რომ „ტერიტორია ლოდებითაა

დაფარული და უმეტესად მურყნარია განვითარებული, შესაბამისად ნიადაგის საფარველი სუსტადაა განვითარებული და არ წარმოადგენს ბიომრავალფეროვნების თვალსაზრისით მნიშვნელოვან ადგილს”. აღსანიშნავია, რომ ლოდნარით დაფარვა ნიადაგის ნაყოფიერი ფენის არსებობას არ გამორიცხავს, ასევე ლოდნარები სპეციფიკურ მიკროჰაბიტატებს ქმნიან ბევრი სახეობის ცხოველის/მცენარისათვის. გარდა ამისა, 7020 მ² ფართობის ტერიტორიის ანთროპოგენურ გარდაქმნამ შესაძლოა გარკვეული ზემოქმედება მოახდინოს ბიომრავალფეროვნებაზე. შესაბამისად, აღნიშნული საკითხები საჭიროებს დაზუსტებას და დასაბუთებას;

- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ „ნაკადულის კალმახი IUCN-ის წითელ ნუსხაში შეტანილია, როგორც LC ტაქსონი და მისი გავრცელების რუკის მიხედვით, ის გვხვდება საქართველოში. თუმცა, საქართველოში ეს სახეობა მიჩნეულია, რომ *salmo trutta*-ს სინონიმია, რომელიც კლასიფიცირებულია, როგორც VU კლასიფიკაციისა და სახეობების დასახელებების შესახებ დამატებითი ინფორმაციისთვის”. აღნიშნული ჩანაწერი, არ შეესაბამება სიმართლეს და დასაზუსტებელია. აქვე მითითებული წყაროს ვებგვერდის ლინკი არ არის წარმოდგენილი.
- გზშ-ის ანგარიშში მითითებულია, რომ „კალმახი საქართველოში შეფასებულია, როგორც მოწყვლადი, თუმცა გლობალურად ის ნაკლებად საგანგაშო ტაქსონად მიიჩნევა, შესაბამისად მდინარე ბახვისწყალი არ წარმოადგენს კრიტიკულ ჰაბიტატს.“ შესაძლოა მდინარის რომელიმე მონაკვეთი კალმახის გლობალური პოპულაციისთვის არ იყოს კრიტიკულად მნიშვნელოვანი, თუმცა საყურადღებოა ის ფაქტი, რომ კალმახი თავად არის მდინარის ეკოსისტემის ფუნქციონირებისთვის კრიტიკულად მნიშვნელოვანი რგოლი. შესაბამისად, კალმახის ლოკალურ დაღუპვას შესაძლოა მოყვეს ეკოსისტემის სრული რღვევა, რაც არამარტო წყლის ფაუნაზე, არამედ ხმელეთის ფაუნაზე და გრძელვადიან პერსპექტივაში მცენარეულ საფარზეც აისახება. ამასთან გზშ-ის ანგარიშში ვარაუდის დონეზეა აღნიშნული ბახვისწყალში კალმახის ორი პოპულაციის არსებობა, მაგრამ არ არის მოცემული შესაბამისი დასკვნის გაკეთების არგუმენტაცია. მოკლევადიან პერსპექტივაში, განსაკუთრებით საყურადღებოა წავი, რომელიც შესაძლოა მანქანასთან შეჯახებისგან დავიცვათ (მაგალითად: გზშ-ის ანგარიშის თანახმად ავტომანქანების სიჩქარის შეზღუდვა), თუმცა მოისპოს საკვები ბაზა. შესაბამისად აღნიშნული საკითხები და წარმოდგენილი შეფასება საჭიროებს დაზუსტებას. ამასთან, როგორც უკვე აღინიშნა წარმოდგენილ გზშ-ის ანგარიშში არასაკმარისია ინფორმაცია, როგორ მოხდება კალმახისთვის მინიმალური წყლის ხარჯის შენარჩუნება წლის ყველაზე კრიტიკულ პერიოდებში, წყლის დარჩენილი ხარჯის საკმარისობაზე წავის საბინადრო გარემოს შესანარჩუნებლად. ასევე არ არის სათანადოდ დასაბუთებული სამშენებლო სამუშაოების ნეგატიური გავლენის რისკის დონე. გზშ-ის ანგარიშში აღნიშნულია: „რაც შეეხება წავს და კავკასიურ ციყვს მშენებლობისა და ოპერირების დროს ძალური კვანძისა და წყალმიმღების ადგილებზე შეიძლება დაბრკოლებები შეიქმნას მდინარეში წავის მოძრაობისთვის. თუმცა, რადგან მცირე სიდიდის ჰესი შენდება, წავმა შედარებით ადვილად უნდა შეძლოს ორივე, წყალმიმღებისა და ძალური კვანძის ადგილების გვერდის ავლა.“

წავს შეუძლია და მოძრაობს ტყეში და გზებზე, რომლებიც მდინარისგან მოშორებულია“. წარმოდგენილი ჩანაწერიდან ჩანს, რომ ზემოქმედება მოსალოდნელია, ხოლო შემარბილებელი ღონისძიება არ არის კარგად არგუმენტირებული სახლობის დაცვის და გადარჩენისათვის;

- გზმ-ის ანგარიშში მოცემულ იქთიოფაუნის კვლევის შედეგებში აღნიშნულია რომ, ფაქტიურად ვერ მოხერხდა ბახვისწყალში კალმახის რაოდენობრივი მაჩვენებლების დადგენა (ლეჟე ჰიუიტის მეთოდი ემყარება მხოლოდ ვარაუდს და არა პირდაპირ შეფასებას), რაც საჭიროებს დასაბუთებას, ვინაიდან ჩატარებული კვლევების ანალიზის საფუძველზე დგინდება, რომ ბახვისწყალში კალმახის მდგომარეობა ახლოს არის კრიტიკულ ზღვართან. აღნიშნულიდან გამომდინარე, შემარბილებელ და საკომპენსაციო ღონისძიებათა ჩამონათვალში წარმოდგენილი უნდა იყოს დათევზიანების შესაძლებლობა კალმახის პოპულაციის აღდგენის მიზნით;
- გზმ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი უნდა იყოს წყლის უხერხემლო ცხოველებზე ზემოქმედების შესახებ ინფორმაცია.
- გზმ-ის ანგარიშის ქვეთავში „ინფორმაცია სახეობების შესახებ“ - აღნიშნულია მოსალოდნელი ზემოქმედების შესახებ მურა დათვზე, ფოცხვერსა და მგელზე, რომელთა შორის აღნიშნულია ნადირობა, დაზიანება სამუშაოების დროს, ხაფანგებში მოხვედრა და ტრანშეების ამოთხრის შემთხვევაში მესერის შემოვლება, რომელიც ნაკლებად ეფექტურია დათვის შემთხვევაში. ასევე ტექსტში მითითებულია შემდეგი ჩანაწერი „სამშენებლო სამუშაოებისას ჰიბერნაციაში მყოფი მურა დათვების დაზიანების ალბათობის შესამცირებლად მცენარეულობის მოცილების სამუშაოები დაიწყება ჰიბერნაციის სეზონის დაწყებამდე (დაახლოებით ნოემბრიდან მარტამდე); ამის მიზეზია ის, რომ თუ მცენარეულობის მოცილება მურა დათვის აქტიურ სეზონში მოხდება, მაშინ ისინი გაეცლებიან ხმაურსა და არეულობას და სამუშაო ტერიტორიაზე არ მიეცემიან ზამთრის ძილს“, თუმცა წარმოდგენილი შემარბილებელი ღონისძიებები მურა დათვზე, ფოცხვერსა და მგელზე არ არის საკმარისი. კერძოდ შემარბილებელი ღონისძიებების ქვეთავში მითითებულია, რომ: „უშუალოდ მურა დათვთან, მგელთან ან ფოცხვერთან დაკავშირებით შემარბილებელი ღონისძიებები შემოთავაზებული არ არის, თუმცა, ამ სახეობებისთვის გრძელვადიან პერიოდში სასარგებლო იქნება დროებით დაკარგული ჰაბიტატის ხელახლა დარგვა დაკარგული ტყის ჰაბიტატის ჩანაცვლებით“.
- მიუხედავად იმისა, რომ გზმ-ის ანგარიშში განხილულია რიგი საკომპენსაციო ღონისძიებებისა და მოსახლეობის დასაქმების საკითხები, ასევე თავში 6.12.2.4 „წვლილი ეკონომიკაში“ მითითებულია ჩანაწერი რა თანხას მოუტანს ჰესის ამუშავება ქვეყანას, თუმცა არ არის დაანგარიშებული, შედარებული და პარალელი გავლენები იმ მოსალოდნელ ზიანსა და ზარალს შორის, რომელიც მოყვება ჰესის მშენებლობასა და ექსპლუატაციას გეგმარებით ტერიტორიაზე. საჭიროა, წარმოდგენილ იქნას დასაბუთებული ინფორმაცია და ასევე უფრო ძლიერი არგუმენტები იმისა, რომ ჰესის მშენებლობით და ფუნქციონირების პერიოდში მოსალოდნელ ზიანსა და ზარალზე მეტი შემოსავალი და მოგება ექნება ქვეყანას, რაც უნდა დაანგარიშდეს შესაბამისი ექსპერტების მიერ;

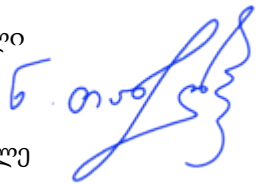
- გზშ-ის ანგარიშში გათვალისწინებულია ექსპლუატაციის ეტაპზე სათავე კვანძის გასწორში მდინარის ჰიდროლოგიური პარამეტრების სისტემატური აღრიცხვა და მონაცემების მიწოდება შესაბამისი უწყებისათვის, დოკუმენტაციაში, ასევე განსაზღვრული უნდა იყოს წყლის ხარჯის მონიტორინგის ხუთი წლის შედეგების ანალიზის საფუძველზე საჭიროების შემთხვევაში, სამინისტროსთან შეთანხმებით ეკოლოგიური ხარჯის ოდენობაში ცვლილების შეტანის საკითხი.
- გზშ-ის ანგარიშში წარმოდგენილი არ არის ბიომრავალფეროვნების, მაკრო და მიკროკლიმატის ანგარიშის კვლევებში მონაწილე საერთაშორისო ექსპერტების ხელმოწერები. გარდა ამისა, გზშ-ის ანგარიშში 1.1 ცხრილში არ არის მითითებული ინფორმაცია ჰიდროლოგიურ კვლევებში მონაწილე ექსპერტის შესახებ, ასევე აღნიშნულ ცხრილში გეოლოგიური ანგარიშის შედეგანაში მონაწილე ორგანიზაციის (AFRY Austria GMBH) გრაფაში არ არის წარმოდგენილი შესაბამისი ხელმოწერა;
- წარმოდგენილი უნდა იქნეს „ცხოველთა გადამდები დაავადებების საწინააღმდეგო პროფილაქტიკურ-საკარანტინო ღონისძიებათა განხორციელების წესების დამტკიცების შესახებ“ საქართველოს მთავრობის 2015 წლის 14 ივლისის №348 დადგენილებით განსაზღვრული მოთხოვნების გათვალისწინების შესახებ ინფორმაცია.

გარდა ამისა, დაგეგმილი საქმიანობის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშთან დაკავშირებით, გიგზავნით ა(ა)იპ გარემოსდაცვითი სათემო ორგანიზაცია „ეკოს“, ა(ა)იპ გურიის სამოქალაქო ცენტრისა და საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ოზურგეთის ოფისის მიერ სამინისტროში წარმოდგენილ მოსაზრებებსა და შენიშვნებს.

გთხოვთ, უზრუნველყოთ ყველა ზემოაღნიშნული საკითხის/შენიშვნის შესახებ ინფორმაციის/დოკუმენტაციის 2 თვის ვადაში წარმოდგენა. აღნიშნული ინფორმაციის/დოკუმენტაციის წარმოდგენამდე სამინისტრო მოკლებულია შესაძლებლობას იმსჯელოს გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილების გაცემის შესახებ.

დანართი: 5 (ხუთი) ფურცელი

ნინო თანდილაშვილი

მინისტრის მოადგილე

24 თებერვალი, 2022 წელი

საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროს

წერილობითი შენიშვნები და მოსაზრებები შპს „სი-სი-ი-ეიჩ ჰაიდრო VI-ს“ მდინარე ბახვისწყალზე, ბუნებრივ ჩამონადენზე მომუშავე ბახვი 1 ჰესის მშენებლობისა და ექსპლუატაციის პროექტის გარემოზე ზემოქმედების შეფასების ანგარიშთან დაკავშირებით

1. წყლის ეკოლოგიური ხარჯი

ბახვი 1 ჰესის გზშ-ის ანგარიშის მიხედვით, „საქართველოში ეკოლოგიური ხარჯის გაანგარიშების ოფიციალურად დამტკიცებული მეთოდოლოგია დღემდე არ არსებობს და დღემდე მოქმედ, მშენებარე და პროექტირებაში მყოფი ყველა ჰესისათვის მინიმალური ეკოლოგიური ხარჯის განსაზღვრა ხდება 50%-იანი უზრუნველყოფის მრავალწლიური საშუალო ხარჯის 10%-ის ოდენობით“.

მართალია, საქართველოში დამკვიდრებული პრაქტიკით, დერივაციული ჰესების ეკოლოგიური ხარჯი, მართლაც, მრავალწლიური საშუალო ხარჯის 10-12%-ის ოდენობით განისაზღვრება, თუმცა, ეს პრაქტიკა მავნე და არასწორია და ამას ყველა ვიაზრებთ. არაერთი მაგალითი გვაქვს ქვეყანაში იმისა, თუ როგორ გამოიწვია სხვადასხვა სიდიდის, მათ შორის, მცირე დერივაციული ჰესების მშენებლობამ და მდინარეებში 10%-იანი ეკოლოგიური ხარჯის დატოვებამ მდინარეების ეკოსისტემების სრულიად განადგურება და არც მდინარე ბახვისწყალი იქნება გამონაკლისი.

გარდა ამისა, კომპანიის მხრიდან თავის იმით მართლება, რომ საქართველოში ეკოლოგიური ხარჯის გაანგარიშების ოფიციალურად დამტკიცებული მეთოდოლოგია არ არსებობს, მსუბუქად რომ ითქვას, სამწუხარო ფაქტით მანიპულირება და კანონმდებლობის მნიშვნელოვანი ხარვეზით სარგებლობის პირდაპირი გამოხატულებაა. მართალია, საქართველოს კანონმდებლობა ჰესის პროექტის განხორციელებისას კომპანიებს არ ავალდებულებს, ისარგებლონ ოფიციალურად დამტკიცებული მეთოდოლოგიით, თუმცა, „საქართველოს მდინარეების გარემოსდაცვითი ხარჯის შეფასების მეთოდოლოგიის სახელმძღვანელო“ არსებობს და ის ხარჯის შეფასების კომპლექსურ და საერთაშორისო დონეზე ადვიარებულ მიდგომებს გვთავაზობს. ამგვარად, ნებისმიერმა კომპანიამ, რომელიც საქართველოში ჰესის პროექტის განხორციელებას გეგმავს, მდინარის ეკოლოგიური ხარჯის შეფასებისას უნდა იხელმძღვანელოს აღნიშნული მეთოდოლოგიით, მიუხედავად იმისა, პირდაპირ ავალდებულებს თუ არა კანონმდებლობა ამას.

ნაცვლად ამისა, ანგარიშში ნათქვამია, რომ ბახვი 1 ჰესის მინიმალური ეკოლოგიური ხარჯის დადგენის პროცესში გაანალიზებული იქნა ევროპის რამდენიმე ქვეყნის

მეთოდოლოგიები და მინიმალური ეკოლოგიური ხარჯების ოდენობა განისაზღვრა საპროექტო მდინარის ჰიდროლოგიური და გეომორფოლოგიური პირობების, ასევე აქ მობინადრე ბიოლოგიური გარემოს გათვალისწინებით; ანგარიშში ხაზი იმაზეცაა გასმული, რომ მდინარის საშუალო მრავალწლიური ხარჯის 10%-ის ოდენობით განსაზღვრული, მინიმალური ეკოლოგიური ხარჯი დაახლოებით იდენტურია ევროპის არაერთ ქვეყანაში (შვეიცარია, ესპანეთი, იტალია, ავსტრია და სხვა) მიღებული მეთოდოლოგიით გაანგარიშებული ეკოლოგიური ხარჯის. ამის მაგალითად მოყვანილია ავსტრია, სადაც მოქმედი მეთოდის მიხედვით, მინიმალური ეკოლოგიური ხარჯი განისაზღვრება მდინარის დინების სველი პერიმეტრის და მასში მობინადრე იქთიოფაუნის სახეობებისთვის საკმარისი წყლის დონის უზრუნველყოფის მიზნით. კიდევ ერთ მაგალითად მოცემულია შვეიცარიის მეთოდოლოგია, რომლის მიხედვითაც, მინიმალური ეკოლოგიური ხარჯის გაანგარიშება ხდება Q347-ით, რაც ნაკლებია მრავალწლიური საშუალო ხარჯის 10%-ზე.

ზემოაღნიშნული მაგალითების განხილვის მიუხედავად, ანგარიშში არ არის წარმოდგენილი თუ რომელ კონკრეტულ მეთოდოლოგიებზე დაყრდნობით მოხდა მსგავსი დასკვნების გაკეთება და ეკოლოგიური ხარჯის შეფასების სხვადასხვა მეთოდებს შორის, რატომ შეირჩა მაინცდამაინც აღნიშნული მეთოდოლოგიები; ამის ნაცვლად, ვკითხულობთ ძალიან ზოგად და კონტექსტიდან ამოვარდნილ მაგალითებს, რომლებიც მხოლოდ 10%-იანი გარემოსდაცვითი ხარჯის „გამართლებას“ ემსახურება და მათი სანდოობაც, შესაბამისი წყაროების მითითების გარეშე, ეჭვქვეშ დგას.

გარდა ამისა, ავსტრიის მაგალითი სულაც არ მეტყველებს 10%-იანი ეკოლოგიური ხარჯის საკმარისობაზე; პირიქით, ის ხაზს უსვამს იმას, რომ ეკოლოგიური ხარჯი უნდა განისაზღვროს იქთიოფაუნისთვის საკმარისი წყლის დონის უზრუნველსაყოფად. რაც შეეხება შვეიცარიის მეთოდოლოგიას, გაურკვეველია, რას გულისხმობს Q347 და რატომ არის ის საშუალო ხარჯის 10%-ზე ნაკლები.

გზშ-ის ანგარიშში, 10%-იანი ეკოლოგიური ხარჯის საკმარისობაზე საუბრისას, ვხვდებით ასეთ ჩანაწერსაც: „ბახვი 1 ჰესის სათავე ნაგებობისათვის დადგენილი ეკოლოგიური ხარჯი თითქმის მდ. ბახვისწყლის მინიმალური ხარჯების იდენტურია“. შესაძლოა, ეს მართლაც ასეა და ეკოლოგიური ხარჯის მოცულობა ბახვისწყლის მინიმალურ ხარჯებს უტოლდება, თუმცა, მინიმალური ხარჯი ყოველთვის დროებითია და მცირეწლიანობის პერიოდში მოედინება, შეაბამისად, ვერ ახდენს მნიშვნელოვან ზემოქმედებას კალაპოტის ფორმისა და მდინარის ეკოსისტემის ცვლილებაზე. ამგვარად, არასწორია იმის თქმა, რომ ეკოლოგიური ხარჯი, რომელიც მდინარის კალაპოტში მთელი წლის განმავლობაში ჩამოდის, საკმარისი იქნება მდინარის ეკოსისტემის შესანარჩუნებლად მარტო იმიტომ, რომ ის მინიმალური ხარჯის ტოლია.

გარდა ამისა, როგორც ცნობილია, საერთაშორისო საკონსულტაციო კომპანია SLR-მა ბახვი 1 ჰესის პროექტისთვის ჩაატარა ბიომრავალფეროვნების კვლევა და შეაფასა ის ზეგავლენა, რომელიც შესაძლოა ჰესის პროექტის განხორციელებამ იქონიოს ბიომრავალფეროვნებაზე. თუმცა, გზშ-ის ანგარიშში ვერსად ვხვდებით SLR-ის კვლევის შედეგებს - უცნობია, რა რეკომენდაციები აქვს ამ კომპანიას ეკოლოგიური ხარჯის ოდენობის შეფასებასთან დაკავშირებით და რამდენად საკმარისად მიიჩნევს 10%-იან

ხარჯს როგორც მდინარის, ისე მიმდებარე ეკოსისტემისა და ბიომრავალფეროვნების შესანარჩუნებლად.

2. ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზი

ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზისას, ერთმანეთს უნდა შედარდეს ერთი მხრივ, პროექტისგან მიღებული სარგებელი ქვეყნისა და საზოგადოებისთვის, და, მეორე მხრივ, ის შეუქცევადი ზიანი, რომელსაც პროექტის განხორციელება საპროექტო და მიმდებარე ტერიტორიის ბიოლოგიურ გარემოზე იქონიებს.

ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზი გულისხმობს კონკრეტულ რიცხვებში გამოხატული ხარჯისა და სარგებლის ერთმანეთისთვის შედარებას. შესაბამისად, აუცილებელია, რომ რიცხვით სიდიდეებში იყოს მოცემული როგორც, პროექტის განხორციელებით მიღებული მთლიანი სარგებელი (ჰირდაპირიც და არაპირდაპირიც), ისე გარემოზე მიყენებული ზიანი. თუმცა, პროექტის გზშ-ის ანგარიშში საერთოდ ვერ ვხვდებით ინფორმაციას იმის შესახებ, თუ რა ფულადი ოდენობის დანაკარგს უკავშირდება პროექტის განხორციელების შედეგად გარემოზე მიყენებული შეუქცევადი ზიანი და არის თუ არა ის მნიშვნელოვნად ნაკლები მიღებულ სარგებელზე.

გარდა ამისა, ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზის ქვეთავში საუბარია, ასევე, ჰესის მშენებლობისა და ექსპლუატაციის ეტაპზე რეგიონში მოსალოდნელ სოციო-ეკონომიკურ სარგებელზე; აქ ვხვდებით ისეთ ჰიპოთეტურ ჩანაწერებს, როგორიცაა: „აღსანიშნავია მაღალ ანაზღაურებადი დროებითი და მუდმივი სამუშაო ადგილების შექმნა და ადგილობრივი მოსახლეობის დასაქმების შესაძლებლობა“; „როგორც მსგავსი პროექტების განხორციელების პრაქტიკა გვიჩვენებს სამშენებლო სამუშაოებზე საჭირო არაკვალიფიციური მუშახელი აყვანილი იქნება ადგილობრივი მოსახლეობიდან; „გარდა ამისა, მოხდება დამხმარე ინფრასტრუქტურის და ბიზნეს საქმიანობების განვითარება, რაც თავის მხრივ შექმნის დამატებით შემოსავლის წყაროებსა და სამუშაო ადგილებს“; „ჰესის მშენებლობაზე სულ დასაქმებული იქნება 200-მდე ადამიანი, მათ შორის, მნიშვნელოვანი რაოდენობით იქნება ადგილობრივი მუშახელი, ხოლო ოპერირების ეტაპზე დასაქმებული იქნება 10-15 ადამიანი“.

აღნიშნული ზოგადი ჩანაწერებიდან არ ჩანს, თუ რა რაოდენობის ეკონომიკურ სარგებელს მოუტანს პროექტის განხორციელება უშუალოდ, რეგიონს და ადგილობრივ მაცხოვრებლებს.

ყოველივე ზემოაღნიშნულის გათვალისწინებით, გაუმართლებელია ვისაუბროთ პროექტის განხორციელების მიზანშეწონილობაზე და რეალური ხარჯ-სარგებლიანობის ანალიზის ჩატარების გარეშე მივიჩნიოთ დასაშვებად სოციალურ და ბუნებრივ გარემოზე პროექტით გამოწვეული მოსალოდნელი ზემოქმედება.

3. გურიის გეგმარებითი ეროვნული პარკი

გზშ-ის ანგარიშში ნათქვამია, რომ “წინასწარი მოსაზრებებით, ბახვი 1 ჰესის საპროექტო დერეფანი მოქცეული იქნება გურიის გეგმარებითი ეროვნული პარკის

ფარგლებში, თუმცა, ეს ფაქტი საჭიროებს დაზუსტებას, მას შემდეგ, რაც ცნობილი გახდება ეროვნული პარკისთვის კონკრეტულად შემოთავაზებული ტერიტორიის საზღვრები". აქვე იმაზეცაა საუბარი, რომ ბახვი 1 ჰესის პროექტის განხორციელება გურიის ეროვნული პარკის პროექტის განვითარების ხელშემშლელ ფაქტორად არ უნდა იქნეს განხილული, რადგანაც შპს „სი-სი-ი-ეიჩ ჰიდრო VI“ აქტიურად ითანამშრომლებს საქართველოს გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტროსთან და ბუნების მსოფლიო ფონდთან (WWF) და გაითვალისწინებს ყველა იმ რეკომენდაციას, რაც დადგენილი იქნება ეროვნული პარკის მენეჯმენტის გეგმის შემუშავების პროცესში. ანგარიშში ნახსენებია ისიც, რომ დაცული ტერიტორიების და ბიზნეს სექტორის თანამშრომლობა ხელს უწყობს დაცული ტერიტორიების მენეჯმენტის გეგმის განხორციელებას და სარგებლის გაზრდას კონკრეტული რეგიონის მოსახლეობისათვის.

პირველ რიგში, საზგასასმელია, რომ გურიის გეგმარებითი დაცული ტერიტორიის სავარაუდო საზღვრები უკვე დადგენილია და მის ფარგლებში შედის ბახვი 1 ჰესის საპროექტო ტერიტორია; იმ ფაქტით აპელირება კი, რომ საზღვრები ჯერ-ჯერობით ზუსტი არ არის, გაუმართლებელია. აუცილებელია, რომ დაცული ტერიტორიის შექმნისა და მის ფარგლებში ბახვი 1 ჰესის ტერიტორიის მოქცევის საჭიროების შესახებ მსჯელობა შესაბამის უწყებებთან მოხდეს მანამ, სანამ ჰესის პროექტის განხორციელებაზე დადებითი გარემოსდაცვითი გადაწყვეტილება გაიცემა და ჰესის მშენებლობა დაიწყება; თანამშრომლობა ჰესის აშენებისა თუ ექსპლუატაციის ეტაპზე დაგვიანებული იქნება თუ დაცული ტერიტორიის შექმნის კონსერვაციული მიზნის მისაღწევად აუცილებელი ტერიტორია გურიის ეროვნული პარკის ფარგლებს გარეთ აღმოჩნდება (ჰესის და მიმდებარე ტერიტორიის დაცული ტერიტორიის ფარგლებში შესვლა თავისთავად ვეღარ მოხდება).

აქვე უნდა აღინიშნოს ისიც, რომ, ბახვი 1 ჰესის სკოპინგის ანგარიშის მიხედვით, გურიის გეგმარებითი ეროვნული პარკის საკითხზე მსჯელობა WWF-ის კავკასიის ოფისის წარმომადგენლებთან გაიმართა. თუმცა, სკოპინგის ანგარიშში არაფერი იყო ნათქვამი ამ შეხვედრის შედეგების და ჰესის პროექტის განხორციელების მიმართ ორგანიზაციის პოზიციის შესახებ. WWF-თან გამართულ ამ ან სხვა შეხვედრების შესახებ გზშ-ის ანგარიშში საუბარი საერთოდ არ არის. ეს ყველაფერი კი, ქმნის იმის შთაბეჭდილებას, რომ შეხვედრა ან საერთოდ არ გამართულა ან შეხვედრაზე გამოთქმული მოსაზრებები ჰესის პროექტთან დაკავშირებით არ იყო მისაღები კომპანიისათვის.

4. ვიზუალურ- ლანდშაფტური ზემოქმედება

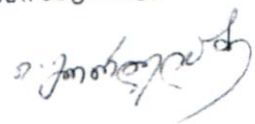
ბახმარო გამოირჩევა უნიკალური ლანდშაფტითა და ულამაზესი პანორამული ხედებით, რომლებიც სარეკრეაციო ზონის არაერთი წერტილიდან მოჩანს. ეს პანორამული ხედებია ერთ-ერთი უმთავრესი ფაქტორი, რომელიც ბახმაროს ვიზიტორთათვის გამორჩეულ ღირებულებას სძენს. ამის გათვალისწინებით, აუცილებელია, განსაკუთრებული ყურადღება იყოს გამახვილებული ჰესის მიერ

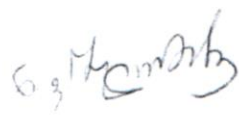
ბახმაროს უნიკალური ხედების ვიზუალური დაბინძურების საკითხზე. ამ საკითხის მნიშვნელობას ხაზი გარემოს დაცვისა და სოფლის მეურნეობის სამინისტრომაც გაუსვა, როდესაც ჰესის პროექტის სკოპინგის ეტაპზე კომპანიისაგან მოითხოვა წარმოდგინა კურორტ ბახმაროდან საპროექტო ჰესამდე რელიეფური სურათი, იმის დასადასტურებლად, რომ ჰესის ინფრასტრუქტურა ხილული არ იქნებოდა კურორტიდან. კომპანიამ ეს მოთხოვნა არ შეასრულა და, კურორტ ბახმაროდან დანახული საპროექტო ტერიტორიის ნაცვლად, წარმოადგინა ჰესის საპროექტო ტერიტორიის ფოტო-მასალა.

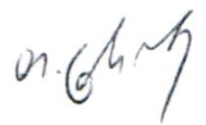
საპროექტო ტერიტორია მოვიწინებულეთ, აღმოვაჩინეთ, რომ ჰესის სათავე ნაგებობა და წყალშემკვებება ხილულია კურორტ ბახმაროს ერთ-ერთი ყველაზე ცნობილი ადგილიდან - მზის ჩასვალის გორიდან; ეს ადგილი დამსვენებლებისა და ტურისტებისთვის ბახმაროს ერთ-ერთ გამორჩეულ ღირსშესანიშნაობას სწორედ პანორამული ხედების გამო წარმოადგენს.

მიუხედავად იმისა, რომ ამ საკითხთან დაკავშირებით ჩვენს მიერ სამინისტროსთვის გაგზავნილ შენიშვნებშიც იყო საუბარი და შესაბამისი ფოტო-სურათიც გვქონდა თანდართული, კომპანიას არც გუშ-ის ანგარიშში აქვს წარმოდგენილი სამინისტროს მიერ მოთხოვილი ფოტო-მასალა. ანგარიშში მხოლოდ ისაა ნათქვამი, რომ „კურორტ ბახმაროს არც საკურორტო ზონის და არც სარეკრიაციო ზონის არცერთი წერტილიდან სათავე ნაგებობა და ჰესის სხვა კომუნიკაციები ხილული არ იქნება. შესაბამისად, ჰესის ექსპლუატაციის ფაზაზე ვიზუალური ცვლილებებით გამოწვეული ზემოქმედება არ იქნება მნიშვნელოვანი“; თუმცა, აღნიშნული მოსაზრების დასამტკიცებლად შესაბამისი ფოტო-სურათები წარმოდგენილი არაა.

ხელმომწერები:

ა(ა)იპ გარემოსდაცვითი სათემო ორგანიზაცია „ეკო“
თავმჯდომარე ირმა გორდელაძე

ა(ა)იპ გურიის სამოქალაქო ცენტრი
აღმასრულებელი დირექტორი ნათია ვაშალომიძე

საქართველოს ახალგაზრდა იურისტთა ასოციაციის ოზურგეთის ოფისის
ხელმძღვანელი თამაზ ტრაპაიძე

24.02.2022